

Sote-uudistus

Kustannusvaikuttava ja –tehokas ohjaus ja johtaminen

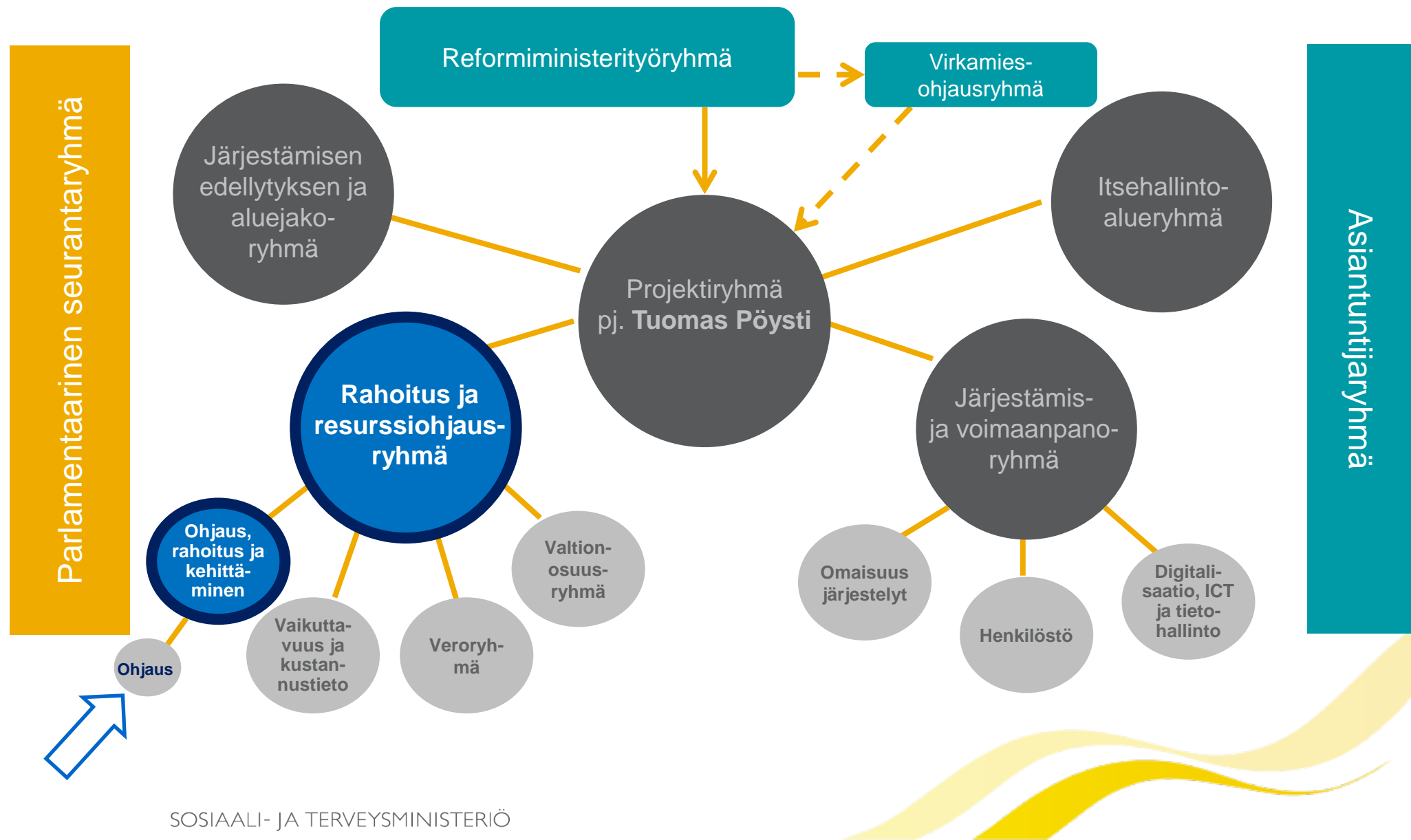
Selvityshenkilöt Tarja Kauppila & Anja Tuulonen
Toimeksianto 19.11.2015 – 20.1.2016

Ohjaus, rahoitus ja kehittäminen (ORK)
22.1.2016 kokous Helsinki

Toimeksianto on osa Ohjaus, rahoitus ja kehittäminen (ORK) -ryhmän työtä

Sote-uudistuksen valmisteluorganisaatio

Toimeksianto

Selkeä, kannustava ja vuorovaikutteinen
sosiaali- ja terveydenhuollon ohjaus, joka

1. **Kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja varmistuen yhdenvertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden toteutumisen**
  - Määrittää tiedot, joiden avulla asetettujen tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja miten muutoksiin reagoidaan.
2. **Varmistaa voimavarojen kustannusvaikuttavaa ja - tehokasta käyttöä**
  - Sovittaa yhteen väestön palvelutarve ja budjettirajoite
  - Varmistaa kustannusvaikuttavuustietojen tuottamisen ja käyttöön ottamisen kaikilla eri tasoilla toimivien SoTe-ammattilaisten ja asiantuntijoiden työssä.

Mitä palveluja?
Kenelle?
Kuinka paljon?

SoTe-uudistuksen ydin
ja avainkysymykset

Turvataan
riittävät
So-Te-palvelut
edistämällä hyvinvointia
ja yhdenvertaisuutta
käytettävissä olevin voimavaroin

Kuka maksaa?
Kuinka paljon?
Minkä tekemisestä?

Kenelle maksetaan?
Kuinka paljon?
Minkä tekemisestä?

Hyvinvointi-
ja terveyserot
kaventuvat

SoTe-tavoitteet ja niiden
saavuttaminen

Toiminnan
- organisointi
- menettelytavat
- mittaaminen ja arviointi
- kehittäminen

kaikilla toiminnan tasoilla

Tehdään kustannus-
vaikuttavia päätöksiä

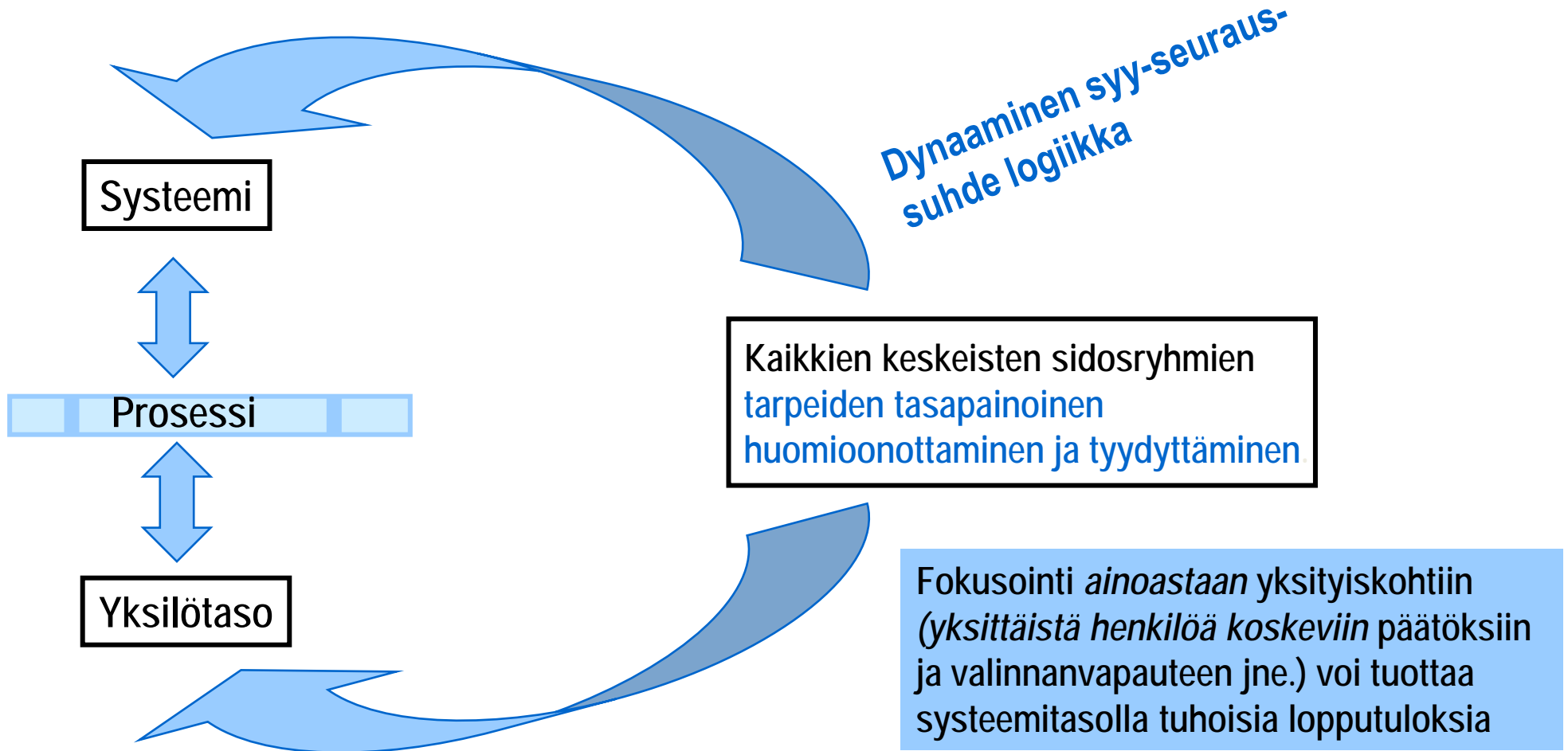
Toimitaan
tehokkaasti

Kansallinen ohjausprosessi eri hallinnon tasoilla ja niiden välillä (organisoiminen ja vuorovaikutteinen yhteistoiminta)

Kokonaisvaltainen näkökulma

Oma etu toteutuu parhaiten, kun yhteinen etu toteutuu.

Sterman 2000

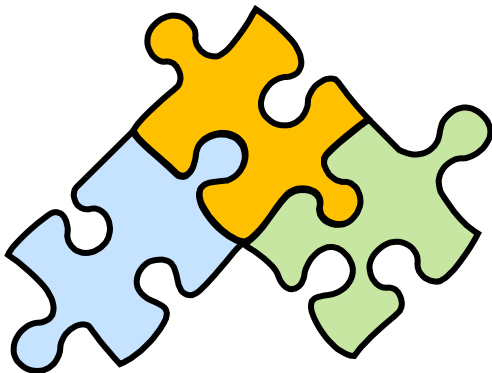

Kustannusvaikuttava ja selkeä ohjausmalli

Rakenteellinen, vuorovaikutteinen ja tutkimuksellinen kehittäminen

SoTe-yksiköiden vastualueet

Palveluvastuu:
Mitä tehdään?

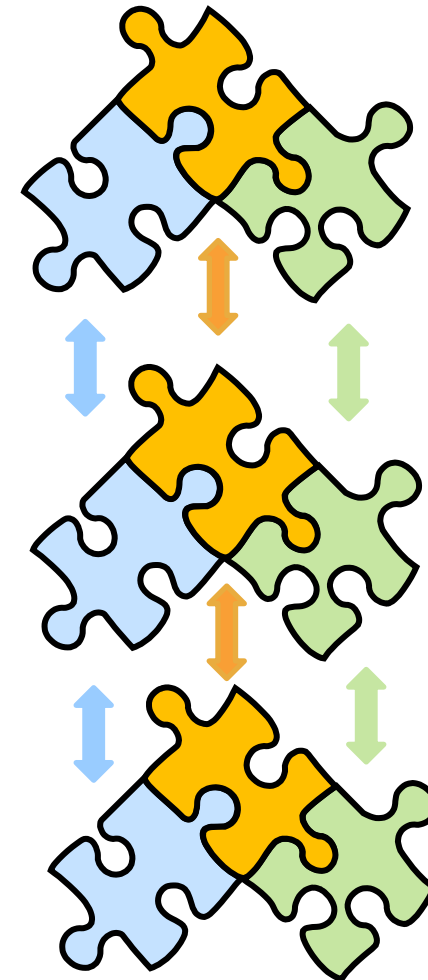
Resurssivastuu:
Millä voimavaroilla?

Arviointivastuu:
Miten mitataan?

STM:
Kansallinen
Strateginen
So-Te-yksikkö

Itsehallintoaluiden
- SoTe-yksiköt (15)
- TuKe-yksiköt (5)

Tuottajat

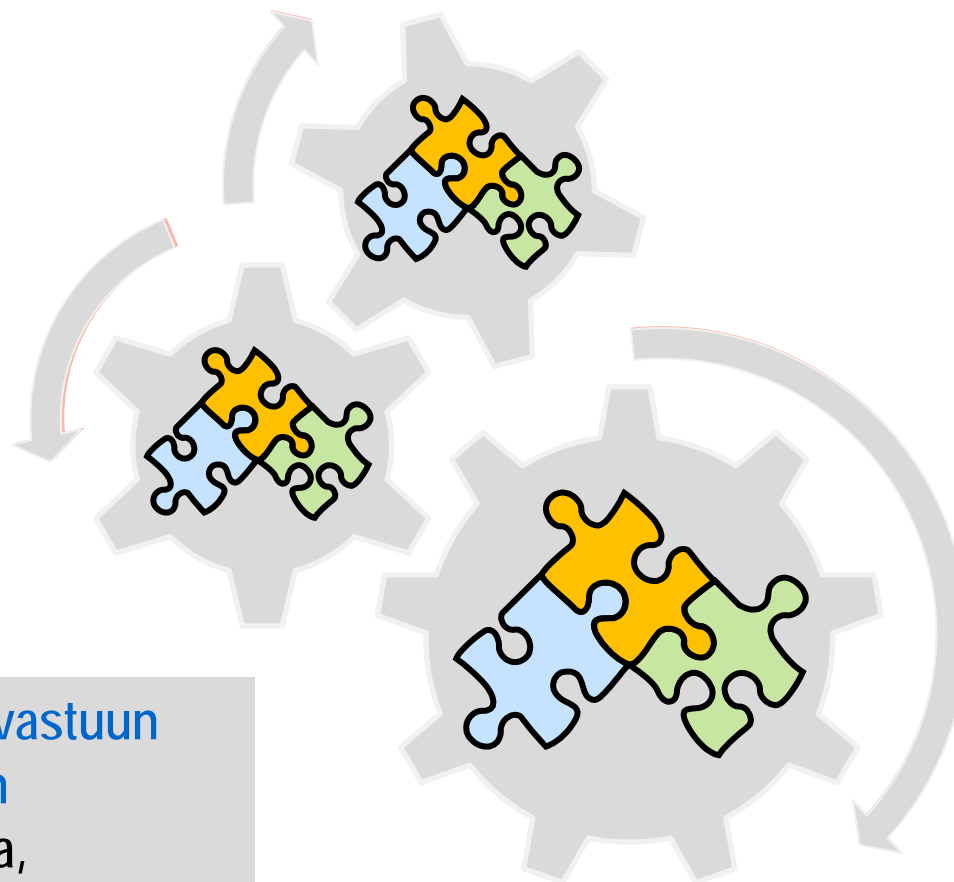

SoTe-palveluja koskeva päätöksenteko

Kansallinen taso

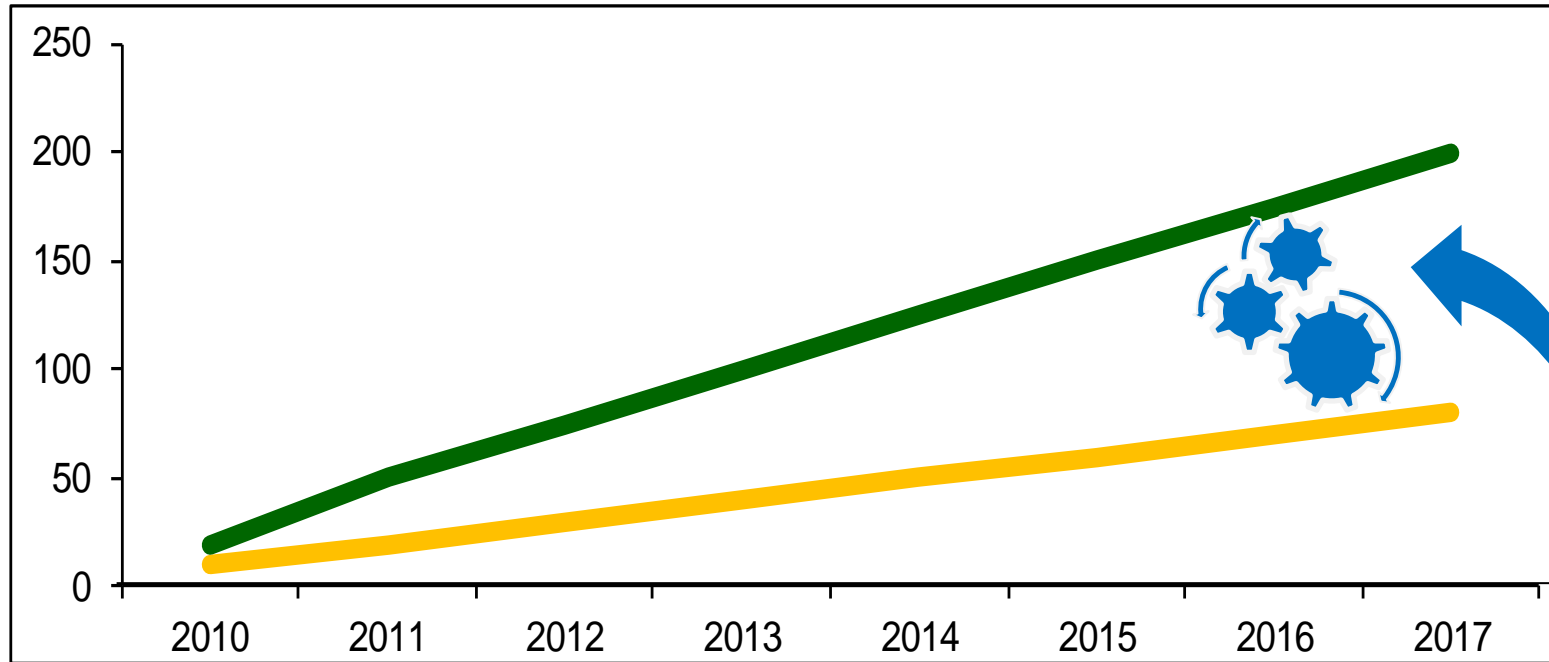
Itsehallintoalue

Palvelun tuottajat

Jokainen taso ottaa vastuun oman päätöksenteon hyödyistä ja haitoista, mukaan lukien kustannuksista.

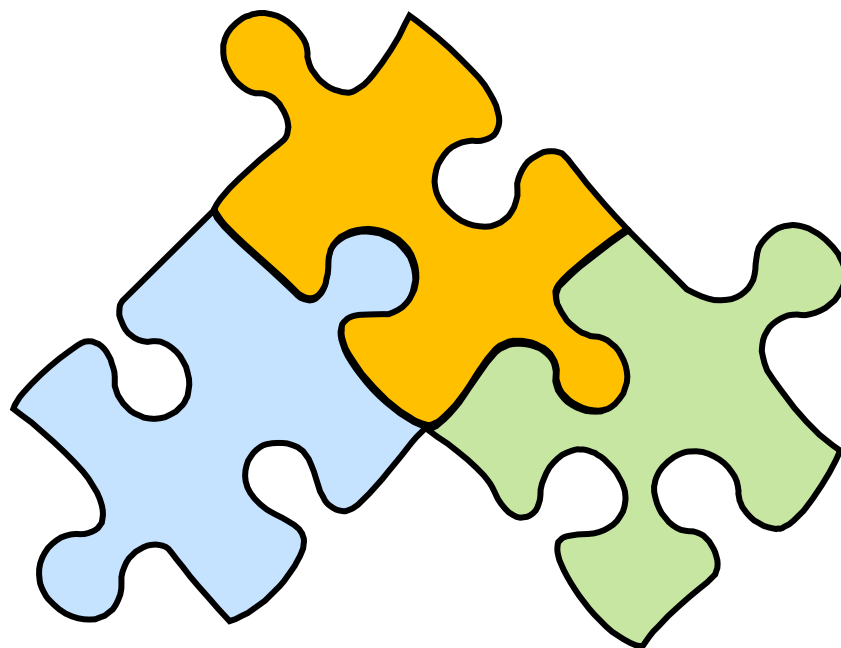
Mahdollisuudet / kysyntä / kustannukset >>> Voimavarat

Realiteetin hyväksyminen ja **vastuullinen päätöksenteko** ovat osa (julkisen sektorin) SoTe-perustehtävää

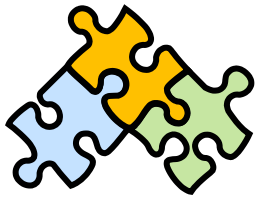
Kansallinen (STM), itsehallintoalue- ja tuottajataso

Palveluyksikkö/vastuu:
Mitä tehdään?

Resurssiyksikkö/
vastuu:
Millä voimavaroilla?

Arviointiyksikkö/
vastuu:
Miten mitataan?

1. Kansallinen strateginen SoTe-yksikkö (STM) Organisointi

1.1. Palvelut

Vastuuhenkilöt

SoTe-johtajapari	2
Itsehallintoalueiden valitsema johtajaedustaja	1

1.2. Resurssit

SoTe-johtajapari	2
Valtiovarainministeriön edustaja	1
Itsehallintoalueiden valitsema johtajaedustaja	1

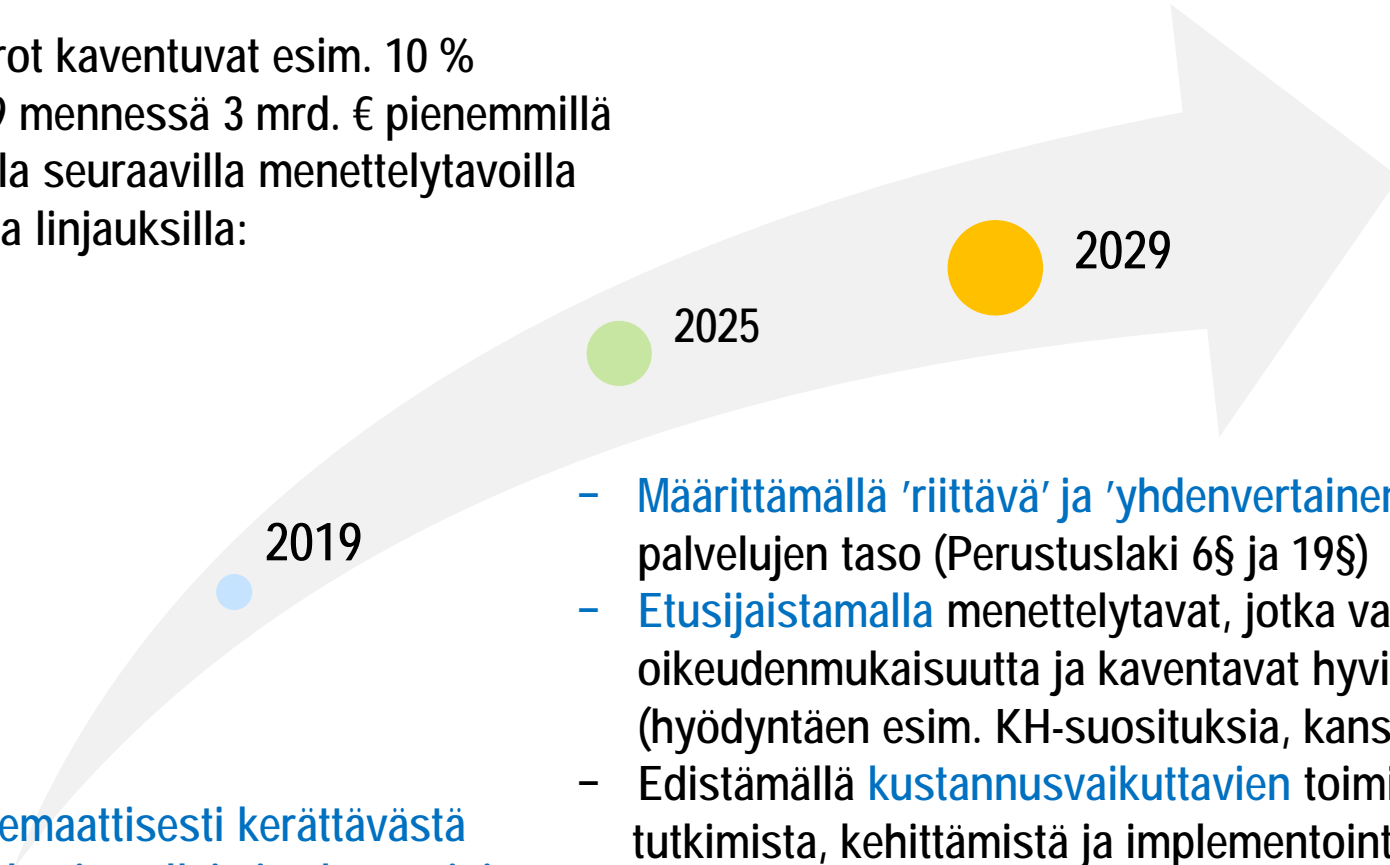
1.3. Arviointi

SoTe-johtajapari	2
Itsehallintoalueiden valitsema johtajaedustaja	1

10

1. Kansallinen strateginen So-Te-yksikkö (STM): Perustehtävä

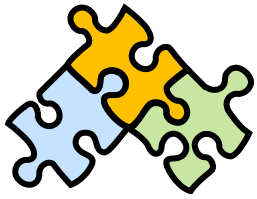
Hyvinvointierot kaventuvat esim. 10 %
vuoteen 2029 mennessä 3 mrd. € pienemmillä
kustannuksilla seuraavilla menettelytavoilla
ja kansallisilla linjauksilla:

Kehittää systemaattisesti kerättävästä
tiedosta simulaatiomalleja ja skenaarioita
tulevaisuuden päätöksenteon tueksi.

- Määrittämällä 'riittävä' ja 'yhtenvertainen' SoTe palvelujen taso (Perustuslaki 6§ ja 19§)
- Etusijaistamalla menettelytavat, jotka vahvistavat oikeudenmukaisuutta ja kaventavat hyvinvointieroja (hyödyntäen esim. KH-suosituksia, kansallisia kriteerejä)
- Edistämällä kustannusvaikuttavien toimintatapojen tutkimista, kehittämistä ja implementointia.
- Päättää menettelytavoista ja niiden käyttöön ottamisesta, kun budjetti uhkaa ylittyä.

1. Kansallinen strateginen SoTe-yksikkö

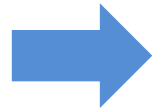
Vastualueet

1.1. Palvelut

- Vastaa strategisten linjausten tuottamisesta eri toimijoiden kanssa (Valvira, Palko, Etene, itsehallintoalueet jne.)

Esimerkki Suomen silmäylilääkäreiden linjausehdotuksesta

(Tällä hetkellä ehdotukselle ei ole vastaanottavaa eikä päätöstä tekevää tahoa)

'Eniten voimavaroja pysyvän näkövammaisuuden ehkäisyyn'

Nykykäytäntö: Kaihileikkaus priorisoitu, vaikka ei pysyvästi vammauta

Neljä suurta silmäsairautta (70% potilaista, käynneistä ja kustannuksista)

1. Ikärappeuma

Näkövammauttaa eniten iäkkäitä (60%)

2. Glaukooma

Näkövammauttaa 2. eniten iäkkäitä

3. Verkkokalvosairaudet

ml. DM-silmäsairaus

Vammauttaa eniten työikäisiä

4. Kaihi

Ainoa, joka ei pysyvästi sokeuta

Palveluvalikoimanneuvoston (Palko) suositus (10.12.2015)

'Edullinen ikärappeumalääke (bevasitsumabi) kuuluu suomalaiseen palveluvalikoimaan.'

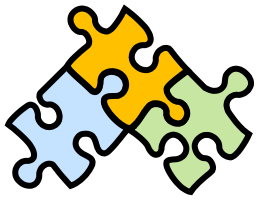
➔ Vaikka päätös säästää enimmillään ~50 miljoonaa euroa vuodessa, pelkkien interventioiden määrittely ei riitä, jos perustuslakia tulkitaan itsehallintoalueilla kuten nykyisin:

Palveluvalikoimassa 1000 hyväksyttyä interventiota

Voimavarat vain 800:aan

➔ Kunnan tulee ylittää budjettinsa ja järjestää hoito (esim. EOA 15.11.02 Dnro 488/4/00)

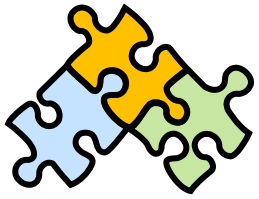

1. Kansallinen strateginen SoTe-yksikkö

Vastuualueet

1.2. Resurssit

- Vastaa voimavarojen **jakoperusteista** (SoTe-jakauma, itsehallintoalueiden rahoitus jne.)
- Vastaa **kustannusten hallinnasta** ja käytössä olevien **voimavarojen investoinnista hyvinvointia parhaiten edistävällä tavalla** (budjettirajoite)
- Ohjausyksikkö päättää **tason, jolla vuosikustannukset voivat korkeintaan nousta** (myös noususuhdanteen aikana)
- Edistää keinoja **vaikuttamattoman toiminnan ja palvelujen ylituotannon estämiseksi** (esim. kapitaatiolaskutuksen käyttöönotto riippumatta palveluntuottajasta)

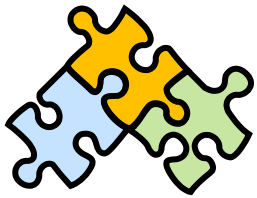

1. Kansallinen strateginen SoTe-yksikkö

Vastuualueet

1.3. Arviointi

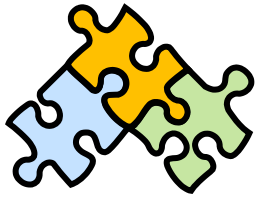
- Vastaa mittareiden valinnasta, niiden tavoitetason asetannasta, seurannasta ja arvioinnista ja eri toimijoiden kanssa (THL, ICT jne)
- Kansalliset mittarit samat kaikille (7 ± 2), lisäksi itsehallintoalueen ja tuottajatason mittarit (kustannusvaikuttavuuden mittaamiseksi yleinen elämänlaadun mittari)
- Laatii ja päivittää simulaatiomalleja päätöksenteon tueksi

1. Kansallinen strateginen SoTe-yksikkö (STM) Vuorovaikutus

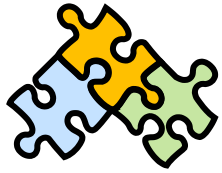
Avoin, aktiivinen ja osallistava viestintä

- Palvelulinjausten **tausta- ja valmistelumateriaali** saatetaan kansalaisten, potilaiden, sosiaali- ja terveydenhuollon ja talouden ammattilaisten, virkamiesten, päättäjien ja poliitikkojen käyttöön ja **avoimeen keskusteluun** ennen linjauksista päättämisestä.
- **Mikä tahansa taho voi tehdä ehdotuksen** palvelulupauksen linjaamisesta SoTe-yksikölle, esim. yksittäisen intervention kuulumisesta tai kuulumattomuudesta suomalaiseen palveluvalikoimaan tai periaatteellista linjauksesta jne.

2. Itsehallintoalueen strateginen SoTe-yksikkö (n=15) Organisointi

	Vastuuhenkilöt
2.1. Palvelut	
SoTe-johtajapari	2
Kuntien valitsema johtajaedustaja	1
2.2. Resurssit	
SoTe-johtajapari	2
Kuntien valitsema johtajaedustaja	1
2.3. Arviointi	
SoTe-johtajapari	2
Kuntien valitsema johtajaedustaja	1
	9

2. Itsehallintoalueen SoTe-yksikkö Vastuualueet

2.1. Palvelut

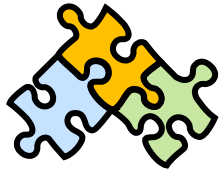
- Vastaa SoTe-palvelujen järjestämisestä kansallisen järjestämispäätöksen ja kansallisten strategisten linjausten mukaisesti
- Vastaa siitä, että kehittämistoimintaan saadaan mukaan kansalaisten, asiakkaiden ja potilaiden ym. arviot ja ehdotukset

2.2. Resurssit

- Vastaa kustannusten hallinnasta ja käytössä olevien voimavarojen investoinnista hyvinvointia parhaiten edistävällä tavalla (budjettirajoite).

2.3. Arviointi

- Vastaa kansallisten mittareiden käytöstä ja seurannasta

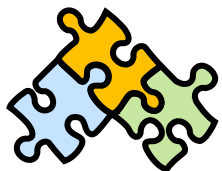

2.1 Itsehallintoalueiden yhteinen alueellinen sosiaali- ja terveydenhuollon TuKe-yksikkö (n=5)

Tutkimus- ja kehittäminen

- Vastuu mm. sote-uudistuksen muutostuesta/strategisten tavoitteiden saavuttamisen tuesta, palvelutuotekehityksestä, **alueellisen tiedon tuotannon ja hallinnan kehittämisestä**
- Tukee kansallisten ja alueellisten SoTe-tavoitteiden saavuttamista **koordinoidulla tutkimuksen, koulutuksen ja kehittämisen yhteistyötä** useamman itsehallintoalueen yhteisenä yksikkönä
- **Integroidaan tutkimuksellinen SoTe-kehittämistoiminta** (esh, pth, sos, korkeakoulut ym. toimijat)
- Muodostaa alueellisen **yhteistyöparin kansallisille toimijoille** (Kansallinen strateginen SoTe-yksikkö/Arviointi, THL, Työterveyslaitos ym.)

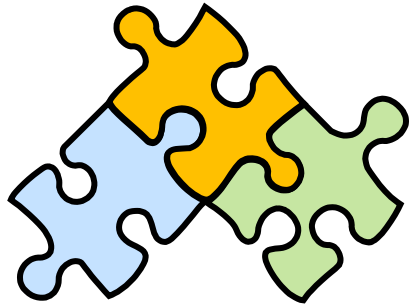

Itsehallintoalueiden yhteistyö Tukitoiminnot

Itsehallintoalueiden yhteisesti omistamat yksiköt, esim. hankinta, toimitilat, tietohallinto jne.

- Tuottajien vertailtavuuden mahdollistamiseksi **itsehallintoalueen yleiskustannukset on pidettävä erillään** tuottajien tuotantokustannuksista (mukaan lukien julkinen sektori).
- On huolehdittava siitä, että **tukitoimintojen kustannukset eivät kasva perustoimintojen kustannuksia nopeammin.**

3. Tuottajatasen SoTe-yksikkö Vastualueet

3.1. Palvelut

- Vastaa SoTe-palvelujen **tuottamisesta** kansallisten strategisten linjausten ja itsehallintoalueen tilauksen/itsehallintoalueen kanssa laaditun sopimuksen mukaisesti

3.2. Resurssit

- Vastaa **kustannusten hallinnasta** ja palvelujen tuottamisesta kustannusvaikuttavalla ja -tuottavalla tavalla (budjettirajoite)

3.3. Arviointi

- Vastaa kansallisten ja itsehallintoaluetasoisien **mittareiden käytöstä** ja seurannasta

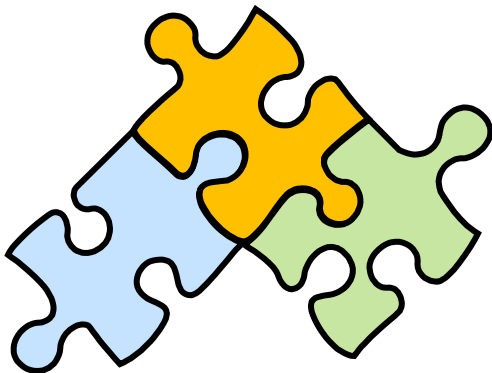

Kustannusvaikuttava ja selkeä ohjausmalli

Rakenteellinen, vuorovaikutteinen ja tutkimuksellinen kehittäminen

SoTe-yksiköiden vastualueet

Palveluvastuu:
Mitä tehdään?

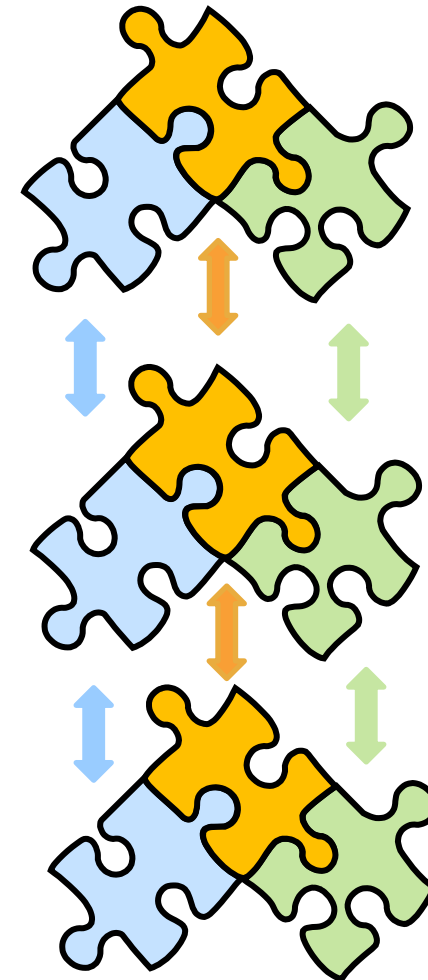
Resurssivastuu:
Millä voimavaroilla?

Arviointivastuu:
Miten mitataan?

STM:
Kansallinen
Strateginen
So-Te-yksikkö

Itsehallintoaluiden
- SoTe-yksiköt (15)
- TuKe-yksiköt (5)

Tuottajat

Muut ehdotukset

KELA ja työterveyshuolto ovat merkittäviä toimijoita ja ne tulee ottaa **mukaan uudistukseen**

- **Perustelu: Jos nämä jätetään ulkopuolelle, osa-optimointi jatkuu.**

Esim. ei-lääkkeellisten hoitojen kannustamiseksi KELA:n lääkekustannukset otetaan mukaan itsehallintoalueen budjettiin.

Kustannusvaikuttavuus ja -tietoisuus SoTe-ammattihenkilöiden perus-, jatko- ja täydennyskoulutuksen **opinto-ohjelmiin**

- **Perustelu: Valtaosa päätöksenteosta tapahtuu ja kustannuksista syntyy palvelutuotannossa.**

Miten (taloudelliset) kannusteet vaikuttavat toimintaan?

Alfie Kohn 1997, Pink 2009

Ei saada aikaan pysyviä muutoksia toimintatapoihin

Sivuvaikutukset esiin pitkällä aikavälillä – vaikea havaita ja hyväksyä.

- Mitä enemmän kannusteita, sitä enemmän niitä tarvitsee käyttää

- Kannustimet ohjaavat ei-toivottuun suuntaan.

Esim. Jos lapsia palkitaan kirjojen lukemisesta, valitsevat ohuita kirjoja isolla fontilla.

Esimerkkejä ilmeisten ratkaisujen toimimattomuudesta

- Kaistojen lisääminen ei poista suurkaupunkien liikenneuhkia
- Pakollinen pyöräilykypärän käyttö ei tuota odotettuja terveysvaikutuksia
- Vuosikymmeniä käytetty menetelmä metsäpalojen torjunta-menetelmä ei vähennä metsäpaloja Kaliforniassa
- Tehokkaat HIV-lääkkeet vähentävät asianmukaista sairaudelta suojautumista
- Terveyspalvelujen ja voimavarojen lisääminen ei poista terveyseroja eikä edistä vaikuttavuutta jne.

O-tulokseen kannustaminen?

Esimerkki

Arvioitu tarve	50 000 kpl
Tuotteen tai esim. setelin hinta	500 €
Budjettivaraus	25 milj. €
Tarve kasvaakin 10% -> 5000 x 500 €	+ 2.5 milj. € (ylitysuhka)

Laadittava kansalliset strategiset linjaukset menettelytavoista, miten pysytään budjetissa.

Entäs jos?

- **Sisällöllisesti mikään ei muutu:** vanhat toimintatavat siirtyvät sellaisenaan uuteen organisaatioon eivätkä SoTe-ammattihenkilöt sisäistä vastuutaan kustannusten synnyttämisestä?
- **Radikaalien innovaatioiden sijasta** esim. tietotekniikan integraatio toteutetaan perinteisiä toimintatapoja parantamalla?
- **Palvelutoiminnan kustannusvaikuttavuuden sijasta muut kokonaisuudet ohjaavat sitä, mikä on mahdollista ja mikä ei,** esim. itsehallintoalueiden yhteiset yksiköt?

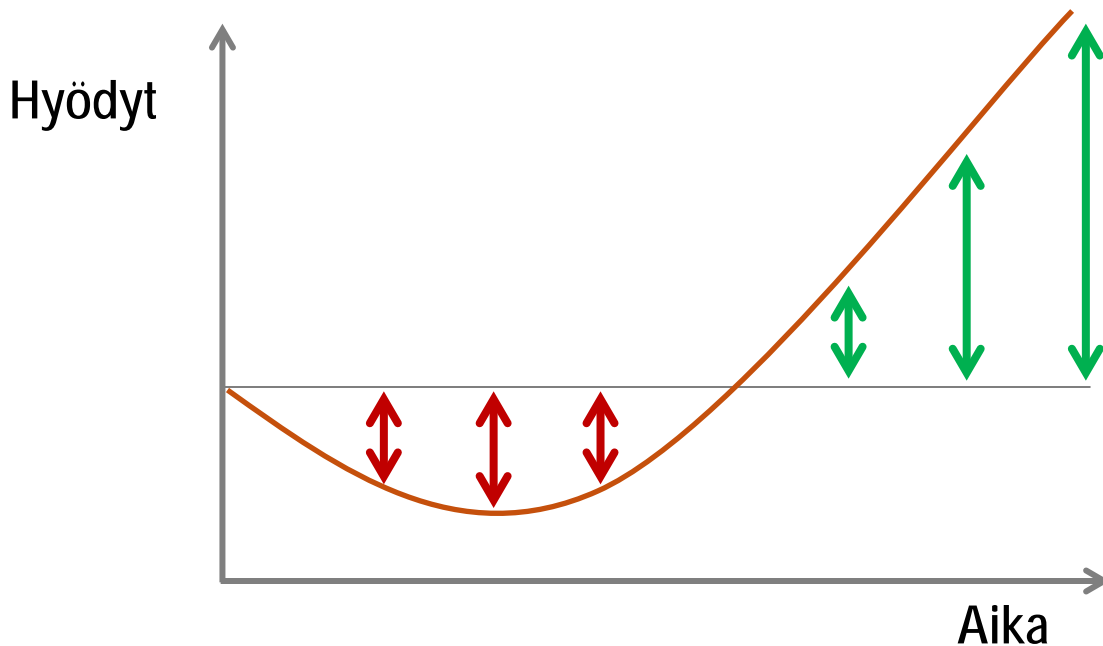
Entäs jos?

- **Monituottajamallin hallinta vie käytännössä ennakoitua enemmän voimavaroja** ja kasvattaa SoTe-ammattilaisten vajetta julkisella sektorilla - etenkin noususuhdanteen aikana?
- **Integraation onnistuminen ja johtaminen** edellyttää poikkeuksellisen vaativaa osaamista sekä järjestämis- että tuottajapuolella.
- **Alussa tulokset huononevat**, mikä herättää epäilyjä valittujen toimintatapojen oikeellisuudesta ja uudistus lopetetaan.

Yleisin systeemin käyttäytyminen uudistuksissa

Alkuun tulokset huononevat, hyvät tulokset viiveellä esiin.

Vaara

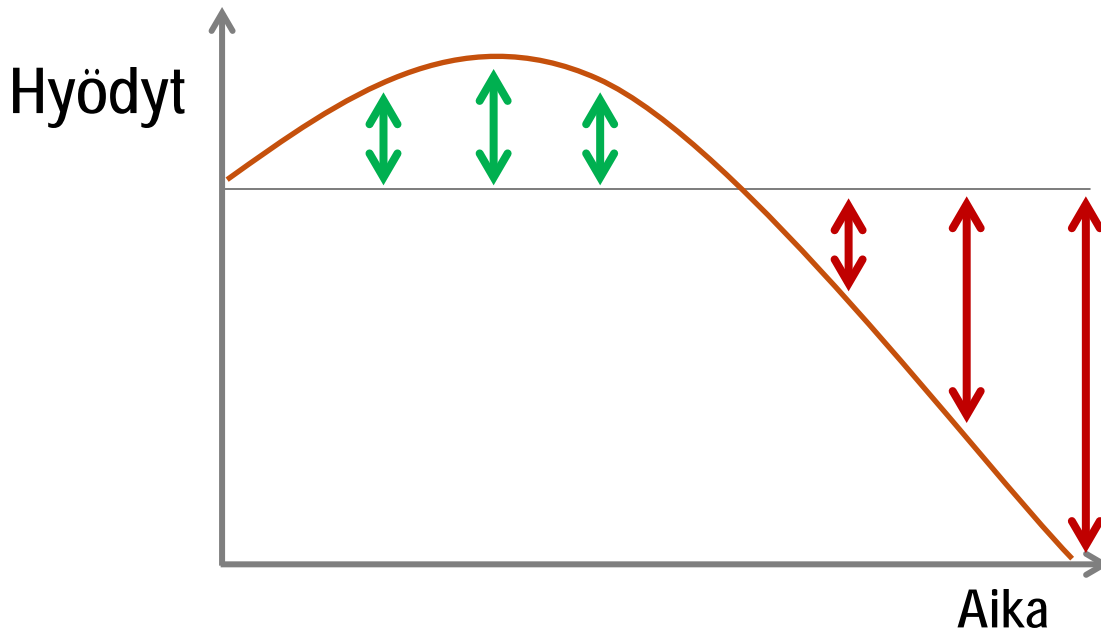
Projekti lopetetaan
alun huononemisen takia

Sterman 2000, Systems Dynamics

Yleinen riski uudistuksissa

Alkuun tulokset hyviä, sivuvaikutukset esiin viiveellä.

Hyvät alkutulokset ➔
Uskotaan, että tehty 'oikeita'
päätöksiä.

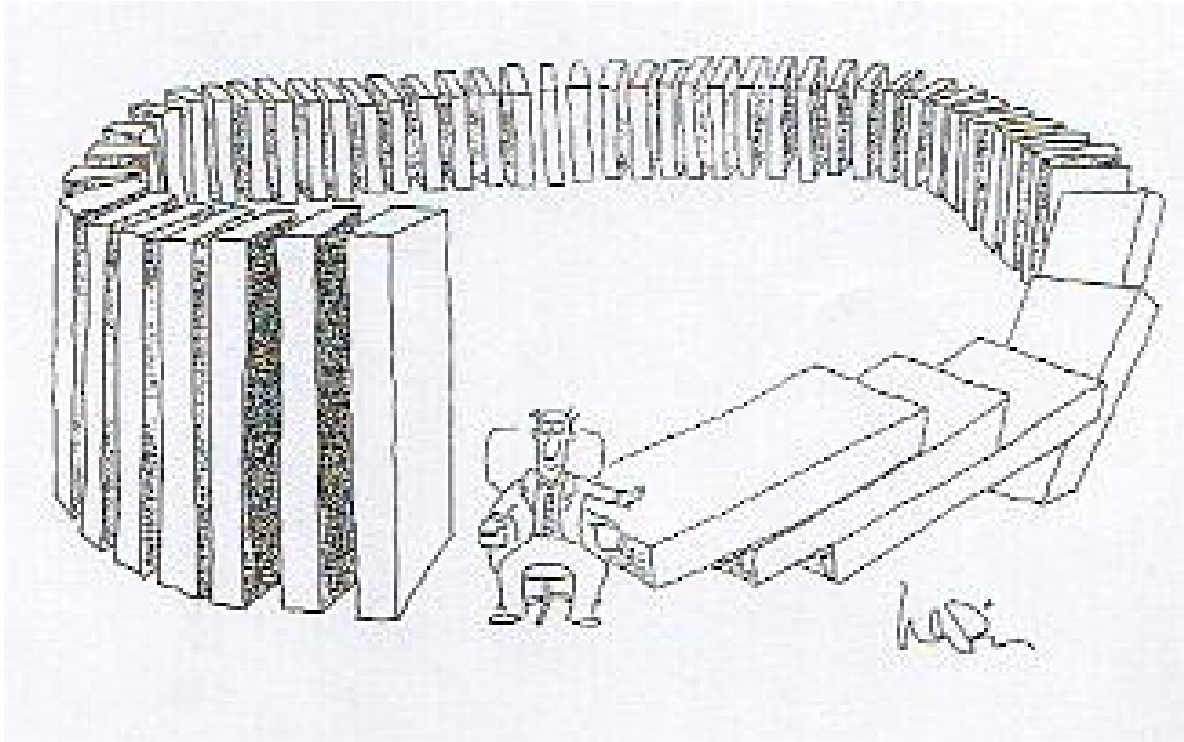
Vaara:
Tehty 'oikeita' päätöksiä
liian tehottomasti

Sterman 2000, Systems Dynamics

Kenen pitäisi muuttaa?

Tyypillinen 'ratkaisu' voi tuntua hyvältä, koska se parantaa oireet.

Tämän päivän ongelmat ovat eilisen seurausta.

Pitkällä aikajänteellä kaikki on sekä syytä että seurausta.

Miksi palvelutarve kasvaa?

Ammatilliset ja poliittiset valinnat vaikuttavat terveydenhuollossa enemmän kuin väestörakenne, sairastuvuus ja teknologia.

Getzen 1992

Puolet terveydenhuollon kysynnästä USA:ssa johtuu ammattilaisista ja organisaatioista, ei kansalaisten tarpeista.

Shannon 2012

Kiitos

